

DOSYA | MAKALE

Bhagavad Gita'dan hayat dersleri

ENİS DOKO

“

Efsaneler, masallar, destanlar günümüz gözünden fantastik ya da sözde bilimsel anlatılar gibi okunurlar, oysa tüm bu hikâyelerin arkasında derin mesajlar mevcuttur. Yüzyıllar içinde birikmiş hayat tecrübesinden miras kalan mesajlar...

DOSYA

İnsan beyni soyut fikirleri kolay kolay ezberleyemez, ezberlese de bu bilgiler kısa sürede unutulur ya da bozulur. Diğer taraftan özellikle duygusal yönü güçlü hikâyeler çok daha kolay ezberlenir ve bu ezber çok daha kalıcı olur. Yazıdan önce insanların en önemli ve belki de tek bilgi aktarım yöntemi ezberdi. Hikâyelerin akılda kalıcılığı kadim kültürlerin sonraki nesillere aktarmak istedikleri bilgileri hikâyeleştirmesine neden olmuştur. Ne yazık ki günümüz insanı bunun çoğu zaman farkında değildir.

Efsaneler, masallar, destanlar günümüz gözünden fantastik ya da sözde bilimsel anlatılar gibi okunurlar, oysa tüm bu hikâyelerin arkasında derin mesajlar mevcuttur. Yüzyıllar içinde birikmiş hayat tecrübesinden miras kalan mesajlar... Bu yazımızda kadim Hint destanı *Mahabharata*'nın Bhagavad Gita bölümünden günümüz insanına yönelik birkaç hayat dersine göz atacağız.

Mahabharata (Bharata Savaşının Büyük Destanı) uzun, karmaşık ve ahlaki ikilemler içeren bir Hint destanıdır. *Mahabharata*, Ramayana destanı ile birlikte *Smriti* olarak anılan ikincil Hindu kutsal kitaplarını oluşturur. *Mahabharata*, 18 kitapta 200 bin dize içerir. Destan aynı zamanda hikâyenin içinde bir karakter de olan ozan Vyasa'ya atfedilir. Ancak tarihçiler bu ünlü destanın tek bir yazarı olmadığı kanaatinde. Bunun bir nedeni *Mahabharata*'nın insanlık tarihinde yazılmış en uzun destan olmasıdır.

Mahabharata ünlü Yunan destanları *İliada* ile *Odissea*'nın toplamından 10 kat daha

büyüktür. M.Ö. 300 – M.S. 300 yılları arasında, yani altı asırlık bir süreçte yazıldığı düşünülen destan bir ailenin hikâyesini anlatır. Hikâye iki oğlu olan bir kralla başlar. En büyük oğul Dhritarashtra, bir sonraki yönetici olmalıdır. Ancak görme engelli doğduğu için krallık küçük oğul Pandu'ya verilir. Kral Pandu'nun Pandava kardeşler olarak bilinen beş oğlu vardır. Kral Pandu öldüğünde, görme engelli kardeşi Dhritarashtra naip olur. Bunun sonucunda krallık, onun en büyük oğulu Duryodhana'ya kalmalıdır. Ancak Pandu'nun en büyük oğulu Yudhisthira da tahta varis olma iddiası ile ortaya çıkar.

Asırların tecrübesi

Görme engelli kral diyarı ikiye böler. Ama bu Pandavalı öldürmeye çalışan oğulu Duryodhana'yı tatmin etmez. O sonunda Yudhisthira'yı bir zar oyununa davet eder. Ahlak anlayışı meydan okumalardan kaçmaya müsait olmayan Yudhisthira oyunu kabul eder. Oyunda erkek kardeşleri ve eşi dâhil her şeyi kaybeder. Oyunda yapılan anlaşma gereği kaybeden 12 yıl boyunca sürgüne gidecek, sonra dönüp bir yıl kılık değiştirmiş şekilde yaşayacaktır. Bu süreç boyunca kaybedenin toprağı kazananda kalacaktır. Ancak döndüğü zaman kazanan toprağı geri vermelidir. Pandavalar anlaşmalarının şartlarını yerine getirdikten sonra kuzenler krallıklarından vazgeçmeyi reddederler. Savaş dışında bir alternatif kalmaz.

Pandava kardeşlerden büyük okçu Arjuna savaş akrabaları, dostları ve öğretmenlerini öldürmeyi gerektirdiği için tereddüt etmektedir. Ancak at arabasını süren Tanrı Krişna müdahale

eder ve Arjuna'yı ikna eder. Aralarındaki konuşma insanlık tarihinde en çok okunan metinlerden biri olan meşhur Bhagavad Gita'dır. 18 günlük savaş sonunda iki taraftan neredeyse herkes ölür. Pandavalar galip gelir, ancak barış hala yakalanamaz. Birkaç yıl sonra, baş müttefiklerinin çoğu sarhoş bir kavgada katledilir ve Tanrı Krishna'nın kendisi kazara bir avcı tarafından öldürülür.

Yudhisthira krallığı daha genç bir akrabaya bırakarak tahttan feragat eder ve dört erkek kardeşi ve eşi Draupadi ile Indra'nın Himalayalar'daki cennetine ulaşmaya çalışır. Yol boyunca, Yudhisthira ve sadık köpeği dışında herkes ölür. Köpeğin Tanrı Dharma olduğu ortaya çıkar. İkisi de Indra'nın cennetine alınır. Ancak Yudhisthira şaşkınlık içinde baş düşmanı Duryodhana'nın cennette, dört kardeşi ve eşinin cehennemde olduğunu öğrenir. Ailesiyle birlikte olmak için cehenneme gitmeyi seçer. Bu noktada ona gördüklerinin bir hayal olduğu ve son sınavı da başarı ile geçtiği söylenir. Aile cennette yeniden bir araya gelir. Buradaki özet sadece ana hikâyeyi vermektedir. Destanın kendisi çok sayıda alt hikâyelerle doludur. Biz burada destanın en meşhur bölümüne Bhagavad Gita'ya odaklanacağız.

Bhagavad Gita

Bhagavad Gita (Rabbin Şarkısı) 700 dizeden oluşan *Mahabharata*'dan bir kesittir. *Gita* teorik olarak, Hindu kutsal metinler *Upanişadlar* ve *Vedalar*dan daha az kutsal olsa da pratikte onlar kadar önemlidir. *Gita*'nın da birden fazla yazar tarafından uzunca bir sürede kaleme alındığı düşünülmektedir.

MÜSLÜMANLAR OLARAK ÇOĞUMUZ CENNETİ KAZANMAYA ODAKLANDIK. ELBETTE SONUÇLAR ÖNEMLİ. ANCAK GÖREVLERİMİZ VE AMAÇLARIMIZ DA SONUÇLAR KADAR ÖNEMLİDİR.

Bu şekilde asırların tecrübesini aktarmaya çalışır.

Gita'da savaş alanında kafası karışan Arjuna, Krishna'nın tavsiyelerine başvurur. Burada Krishna Arjuna'ya evrensel birtakım ilkeler sunar. Bu ilkeler, biz onlara katılalım ya da katılmayalım, Hindistan'daki bir sürü insana ilham kaynağı olmuştur. Çünkü Krishna'ya atfedilen bu tavsiyeler, aslında kadim Hint bilgelerinin bize verdiği tavsiyelerdir. Bu tavsiyelerin birkaçına bakalım.

1. Bazen önemli olan sonuçlar değil, görevimizi yerine getirmektir.

Çağımız sonuçlar çağı. Öğrencilerim çoğu zaman sınavlara odaklanır, sınavda çıkabilecek şeyleri sorar, hangi konuları okuyup okumamaları gerektiğini öğrenmeye çalışırlar. Neden sınavlar? Çünkü sınavlar onlar için sonuçtur ve hepsi sonuca odaklanır. Müslümanlar olarak çoğumuz cenneti kazanmaya odaklandık. Elbette sonuçlar önemli. Ancak görevlerimiz ve amaçlarımız da sonuçlar kadar önemlidir. Bazen bir amaç ulaşılmazdır, ama onu amaç edinmemiz bile kendi başına kıymetlidir. Hz. İbrahim kavmini ikna edemedi, tek başına bir ümmet olarak kaldı diye yaptığı iş kıymetsiz midir?

Bhagavad Gita'da Krishna tam da hedeften ziyade görevinizi yapmanın önemine odaklanır. Bir Müslüman cennete odaklanmak yerine öncelikle iyi bir kul olmaya odaklanmalıdır, iyi bir öğrenci sınavda iyi not almak yerine, öncelikle öğrencilik yükümlüğünü yerine getirme ve öğrenmeye odaklanmalıdır. Nitekim sonuçlara odaklandığımızda, başarısızlık durumunda endişe duymaya eğilimli oluruz, bu da

anksiyete yaratır, başarısızlık ise bizi depresyona sokar. Sonuç genelde yan etkidir, önemli olan süreçtir.

2. Değişimin doğanın yasası olduğunu anlamak gerekir.

Yaşlılar gençleri hep eleştirir. Biz akademisyenler teknolojik değişimleri kabul etmekte direniriz. Din adamları yeni bilgileri görmezden gelir. Yaşlanmamak için estetik yaptırır, çeşitli ilaçlar kullanırız. Çocuklarımız evden gitsin istemeyiz. Değişime hep direnmek, değişmemek isteriz. Bu noktada *Gita* bize her şeyin değişmek zorunda olduğunu hatırlatır. Bir anımız bir başka anı andırmaz, her gün başka bir gökyüzüne uyanırız.

Ancak bizden değişim beklendiğinde, bunu reddeder ve aynı kalmaya çalışırız. Evrenin bu temel ilkesini görmezden gelmek başarısızlık ve hüsrandan başka bir şeye yol açmaz. Mutlu, huzurlu, başarılı ve erdemli biri olmak yenilikleri fark etmek, onları kabul etmek ve ona uyum sağlamak için değişmeyi kabul etmektir. Yaşlanacağız, teknoloji değişecek, çocuklarımız bizden başka şeyler giyecek, başka müzikler dinleyecek... Peki ya yeni dünya kötüyse? O zaman dünyayı daha iyiye değiştirmek için çalışmalıyız. Ama zamanı dondurmaya çalışmak beyhudedir.

3. Öfkenizi dizginlemeye çalışın.

Günümüzde yanlışlarımızı değiştiremediğimiz karakterimize atfetme eğilimindeyiz. Oysa bu geleneksel ahlak algısı ile çelişir, zira geleneksel algıda tam olarak odaklanmamız ve düzeltmemiz gereken şey eylemler değil karakterimizdir.

Karakterimizi düzeltmezsek de dizginleyebiliriz. *Gita* öfkeye odaklanır. Öfke, sağlıklı akıl yürütmemizi engeller, böylece daha sonra pişman olacağımız eylemler yaparız.

Mahabharata'da, Duryodhana'nın makul bir şekilde davranmasını engelleyen ve kuzenleriyle savaşa girmesine neden olan öfkesiydi. Öfke sadece bize değil, çevremizdeki insanlara da zarar verir. Bu yüzden öfkemizi yenmek aynı zamanda ahlaki bir sorumluluktur. Çünkü yanlış eylemlerin bedelini sadece biz ödemeyiz.

Gita'dan en çok yapılan alıntılardan biri Krishna'nın şu uyarısıdır: "Disiplinli insan kusursuz barışa ulaşır; disiplinsiz insan ise esaret altındadır." Destanın bu bölümünde Arjuna savaş alanının ortasında kafası karışmış bir biçimde kala kalır. Arjuna'nın hikâyesinde hepimizin bir parçası vardır. Hepimiz hayatımızın bir anında korku veya şüphe içinde eylemsiz kalırız. Bazen bu eylemsizlik bizi depresyona kadar götürür.

Gita'nın bize önerisi ise disiplini elden bırakmamak ve eylem almaya devam etmek. Eylemsizlik bize verilen kıymetli zamanı boşa harcamak ve tekâmül yolculuğumuza ara vermektir. Uzak Doğu felsefesi deyince genelde aklımıza mistik öneriler gelir ama *Gita*'daki derslerden biri çok pratiktir. Gündelik hayatta ayağımız her zaman yere basmalı ve disiplin elden bırakılmamalıdır. *Gita* meşhur Uzak Doğu terimi Yoga'yı şöyle tanımlar: "Yoga eylemde beceridir."

4. Hoşgörülü ve merhametli olmayı öğrenin.

İlginç bir şekilde çağımızda hoşgörülü ya da merhametli

**BHAGAVAT
GITA'DAN EN
ÇOK YAPILAN
ALINTILAR-
DAN BİRİ
KRİŞNA'NIN
ŞU UYARISI-
DIR: "DİSİP-
LİNLİ İNSAN
KUSURSUZ
BARIŞA ULA-
ŞIR; DİSİP-
LİNSİZ İNSAN
İSE ESARET
ALTINDADIR."**

Hikâyelerin akıldan kalıcılığı kadim kültürlerin sonraki nesillere aktarmak istedikleri bilgileri hikâyeleştirmesine neden olmuştur. İnsanı bunun için yazık ki günümüzde değil. Zaman farkında

HİKÂYELERİN AKILDA KALICILIĞI KADİM KÜLTÜRLERİN SONRAKİ NESİLLERE AKTARMAK İSTEDİKLERİ BİLGİLERİ HİKÂYELEŞTİRMESİNE NEDEN OLMUŞTUR. NE YAZIK Kİ GÜNÜMÜZ İNSANI BUNUN ÇOĞU ZAMAN FARKINDA DEĞİLDİR.

olmak bir zayıflık olarak görülmeye başladı. Popüler medyada hoş görülü insanlar toy bireyler olarak tasvir edilir oldu. Merhametten maraz doğar deyimi epey yaygınlaştı. Oysa unutuyoruz ki en güçlü varlık olan Allah kendini merhameti ile tanıtmaktadır. Ve gene kadim metinlere döndüğümüz zaman hoşgörü ve merhametin bir çeşit güç olarak karşımıza çıktığını görürüz. *Gita* için de durum böyledir.

Gita'ya göre hoşgörü bize hayatta karşılaştığımız zorluklarla soğukkanlı bir şekilde yüzleşmeyi ve ne kadar kıskırtılırsak kıskırtılalım irademizi kaybetmeme yeteneği kazandırır. Bu hem yaşam, hem de savaş ustası olma yolunda önemli bir kazanımdır. Merhametli biri düşmanca duyguların üstesinden çok kolay gelir, ve böylece daha iyi empati yapan, daha kolay seven biri olur. Böyle biri yanında çok sayıda destekçi bulacaktır. Mahabarata'da Pandava kardeşleri birbirine sıkı bir şekilde bağlayan şey merhamet ve hoşgörüleridir. Hepimiz böyle biri olabiliriz ve bunun için çalışmalıyız.

5. Kutsal görevimizi yerine getirmeliyiz.

Bir Müslüman olarak *Gita*'yı ilk okuduğumda oradaki kutsal görev kavramı pek anlamlı gelmemişti. Ancak buradaki kutsallığı daha geniş okursak, bize seslenen bir ders çıkarabiliriz. Hepimizin hayatında çeşitli görevler vardır, kimisi mesleki; benim hiç sevmediğim kâğıt okuma görevim gibi. Diğerleri ise aileseldir; benim abilik yükümlülüklerim gibi. Kimisi sosyaldır komşuluk gibi. *Gita*'da Arjuna'nın görevi asker olmaktır. Krişna görevi yerine getirmenin önemini vurgular: "Kendi görevine bak... Kusurlu bir şekilde yerine getirdiğin kendi görevin, başka birinin iyi yaptığından daha iyidir."

Günümüzde çoğumuz özellikle doğrudan maddi bir kazanç kazanmadığımız işleri yapmak istemez, mümkünse onlardan kaçmak isteriz. Hatta her işe koşturan insanlara gene toy gözüyle bakar, onları uyarırız. *Gita* bunun hatalı olduğunu, aslında görevlerimizin bir anlamda kutsal olduğunu hatırlatır. Kutsal görev evreni, toplumu ve bireyi ayakta tutan düzeni tarif eder. Toplumun sağlıklı bir şekilde çalışması, diğer insanların

hayatlarına katkıda bulunmak İslami anlamda da önemlidir ve bir anlamda kutsal olarak da okunabilir.

Bizim her türlü yükümlülüğümüz de aslında toplumun ve bireylerin ayakta durmasında ve gelişmesinde az da olsa bir katkıda bulunur. Eğer bunları yük olarak görmez, düzene önemli katkılar, kutsal katkılar olarak görürsek işimizi daha iyi yaparız. Bu sadece işlerimize değil, ruh sağlığımıza da yansır. Yaptığımız iş, ne olursa olsun önemli olduğunu fark ederiz. "Neden ben. Başkası yapsa olmaz mı?" sorusunu daha az sorarız. Çünkü aslında elimize gelen her iş insanlığa biraz daha hizmet etme fırsatıdır.

Bir Müslüman olarak ben bunun sadece *Gita*'nın gözünden değil, İslam'ın bakışında da geçerli olduğunu düşünüyorum. Kâğıt okumak ne kadar sıkıcı olsa da, adaletli bir şekilde öğrencilerimi değerlendirmem ve onları yetiştirmem benim sadece işim değil, "kutsal ahlaki" yükümlülüğümdür. Kendi adıma bu yapılması gereken zorunlu bir fedakârlıktır, dini anlamı da olan bir fedakârlık. Bu şekilde olaylara bakmayı öğrenirsek hem işimiz, hem de hayatımız anlam kazanmış olur.